

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

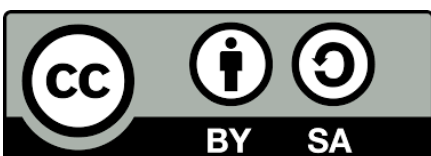

Τίτλος Μαθήματος: Εκπαιδευτική Πολιτική Ι : Επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών και διοίκησης εκπαίδευσης

Ενότητα: Επαγγελματικός Προσανατολισμός

Διδάσκουσα : Καθηγήτρια Σιάνου-Κύργιου Ελένη

Τμήμα: Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΝΟΤΗΤΑ 3^η

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΣΜΟΣ

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ

Η ερώτηση, αν είναι ή όχι η διδασκαλία επάγγελμα απασχολεί σταθερά την επιστημονική συζήτηση, αλλά δεν έχει δοθεί μέχρι σήμερα μια κοινά αποδεκτή απάντηση σε αυτή. Για να γίνει όμως κατανοητός ο σχετικός προβληματισμός θα γίνουν στη συνέχεια οι αναγκαίες εννοιολογικές αποσαφηνίσεις και θα περιγραφούν συνοπτικά οι βασικές προσεγγίσεις της κοινωνιολογικής θεωρίας για τη συγκρότηση και τις λειτουργίες των επαγγελμάτων.

Οι όροι επαγγελματισμός (professionalism) και επαγγελματοποίηση (profesionalization) είναι μετάφραση των αντίστοιχων από την αγγλική γλώσσα που είναι παράγωγα του όρου profession (= επάγγελμα). Αυτό διαφέρει εννοιολογικά από τον όρο occupation (=απασχόληση) που περιγράφει κάθε εργασία, ανεξάρτητα από τον τομέα παραγωγής και τη θέση της στη δομή της απασχόλησης.

Δεν υπάρχει μέχρι σήμερα ένας κοινά αποδεκτός ορισμός του όρου profession. Ένας από τους βασικότερους λόγους είναι ότι η έννοια του επαγγέλματος είναι μια ιστορική 'κατασκευή', αφού τα χαρακτηριστικά και οι λειτουργίες του διαφέρουν στο χώρο και το χρόνο. Ένας άλλος λόγος είναι ότι το περιεχόμενο της επηρεάζεται από τις διαφορές στις εθνικές παραδόσεις που οφείλονται στην ανάπτυξη των κρατών και των απασχολήσεων της μεσαίας και της αστικής τάξης.

Γενικά, όπως τονίζεται συχνά στη σχετική βιβλιογραφία, έχει ενσωματωθεί στη γλώσσα πολλών χωρών και χρησιμοποιείται για να τονίσει τη διαφορά μεταξύ επιστημονικών και μη απασχολήσεων.

Περιγράφει κάθε έμμισθη εργασία, της οποίας η άσκηση ταυτίζεται με το κοινωνικό συμφέρον.

Απαιτεί την κατοχή μιας δημοσίως αναγνωρισμένης και κωδικοποιημένης, θεωρητικής και πρακτικής, γνώσης που επικυρώνει την πραγματογνωμοσύνη του ειδικού.

Η γνώση νομιμοποιεί την αυτονομία των ασκούντων αυτή κατά την επιτέλεση του έργου τους, τα υλικά και τα συμβολικά οφέλη που απολαμβάνουν ως ανταμοιβή για τη διαπιστευμένη γνώση και την κοινωνική σημασία του έργου τους.

Επίσης, την εκπροσώπησή τους από την επαγγελματική ένωση που έχει τη θεσμοθετημένη εξουσία του ελέγχου των μελών της, της αυτορύθμισης και του αποκλεισμού άλλων ομάδων εργαζομένων που δρουν ανταγωνιστικά ή επιδιώκουν να παρεισφρήσουν στο πεδίο των δραστηριοτήτων τους¹.

Οι αντίστοιχοι όροι στην ελληνική γλώσσα έχουν διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο και κοινωνικό συμβολισμό. Η λέξη *επάγγελμα* χρησιμοποιείται ποικίλες σημασίες που δε συμπίπτουν με αυτή του όρου *profession* στη διεθνή βιβλιογραφία. Είναι παράγωγο του ρήματος *επαγγέλλομαι* που στην αρχαία ελληνική σημαίνει 'υπόσχομαι, υπόσχομαι να φέρω σε πέρας κάποια εργασία, εξασκώ επάγγελμα, ασκώ βιοποριστικό έργο'ⁱⁱ.

Στη νεοελληνική γλώσσα περιγράφει συνήθως 'ό,τι τις επαγγέλλεται', την τέχνη ή την επιστήμη που ασκεί προς βιοπορισμό. Κάθε εργασία, κοινωνικά ή νομικά αποδεκτή, που εξασφαλίζει τους απαραίτητους για την επιβίωση υλικούς πόρους, ανεξάρτητα από το επίπεδο εκπαίδευσης των ασκούντων αυτή, τις συνθήκες εργασίας, τις αμοιβές και το κοινωνικό κύρος.

Χρησιμοποιείται, επίσης, για να τονίσει τη διαφορά μεταξύ της εργασίας ενός επαγγελματία και ενός ερασιτέχνη, ώστε να προσδώσει κύρος στην πρώτη

που δεν είναι προαιρετική, η άσκηση της απαιτεί ειδικές ικανότητες και δεξιότητες. Ακόμη, για να περιγράψει κάθε εργασία που διαφέρει από το εμπόριο και τις απλές τέχνες, γιατί προϋποθέτει υψηλού επιπέδου εξειδίκευση και προσφέρει υλικά και συμβολικά οφέλη. Εντάσσεται συχνά στα 'κλειστά' επαγγέλματα που απαιτούν άδεια άσκησης και υπόκεινται σε εθιμικούς ή νομικούς περιορισμούςⁱⁱⁱ.

Στην τελευταία αυτή περίπτωση προσεγγίζει εννοιολογικά τον όρο *profession*, γιατί προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στην εξειδίκευση ως προς τις διαδικασίες της παραγωγής ή αναπαραγωγής^{iv}.

Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι θα μπορούσε να αποδοθεί στα ελληνικά περιφραστικά, ως κατεστημένα επαγγέλματα ή επαγγέλματα *status* και για το λόγο αυτό χρησιμοποιεί τον όρο ελευθέρια επαγγέλματα^v.

Σύμφωνα με την Κασιμάτη «οι περισσότεροι κοινωνιολόγοι τείνουν να βλέπουν τα επιστημονικά επαγγέλματα (*professions*) ως τα επαγγέλματα που ξεχωρίζουν από τα υπόλοιπα από την πολυπλοκότητα των εξειδικεύσεων και των γνώσεων που αποκτώνται μέσα από ένα συγκροτημένο εκπαιδευτικό σύστημα και από τον προσανατολισμό τους να εξυπηρετήσουν τις εθνικές και καθολικές ανάγκες της κοινωνίας»^{vi}.

Ανάλογες σημασιολογικές διαφορές και δυσκολίες απόδοσης του περιεχόμενου της έννοιας εντοπίζονται και σε άλλες γλώσσες, με αποτέλεσμα να επικρατεί συχνά σύγχυση κατά τη χρήση του. Ο Bourdoncle, για παράδειγμα, στην προσπάθειά του να αποσαφηνίσει το περιεχόμενο του αγγλικού όρου *profession* στη γαλλική, υποστηρίζει πως είναι δύσκολο να αποδοθεί με κάποια λέξη που να καλύπτει πλήρως τη σημασία του. Με την απλή μετάφραση χάνει μεγάλο μέρος του κοινωνικού συμβολισμού του, γιατί

περιγράφει κάθε έμμισθη εργασία που προσφέρει υψηλές αμοιβές και κύρος, ασκείται από τον Gardes, δηλαδή από τα στελέχη^{vii}.

Τα επαγγέλματα σήμερα, παίζουν ζωτικής σημασίας ρόλο στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή, γιατί επιτελούν πολυσύνθετες λειτουργίες. Έτσι, δικαιολογείται το μόνιμο επιστημονικό ενδιαφέρον να απαντηθεί το θεμελιώδες ερώτημα 'τι είναι αληθινό επάγγελμα', όπως επίσης και τα επιμέρους ερωτήματα που αναδύονται από αυτό^{viii}. Κάθε προσπάθεια όμως είναι δύσκολο εγχείρημα, γιατί απαιτεί μια σύνθετη, ιστορική και κοινωνιολογική προσέγγιση, τη σύνδεση της θεωρητικής ανάλυσης με τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις, τις δομές εξουσίας.

Όταν εξετάζεται, για παράδειγμα, η σχέση που συνδέει το πανεπιστήμιο με τη συγκρότηση και την εξέλιξη των επαγγελμάτων, δεν αρκεί να αναλυθεί μονομερώς η συμβολή του στη μετάδοση της διαπιστευμένης γνώσης, επομένως στην επικύρωση της πραγματογνωμοσύνης του ειδικού.

Χρειάζεται να ληφθούν υπόψη οι κοινωνικές λειτουργίες και η συμβολή του στη συγκρότηση των σχέσεων εξουσίας που έχουν σημασία στη συντήρηση και τη νομιμοποίηση των προνομίων που απολαμβάνουν οι ασκούντες τα επαγγέλματα.

Χρειάζεται, επίσης, να αναλυθούν οι λειτουργίες των επαγγελμάτων που ορίζονται σε μεγάλο βαθμό από τους οικονομικούς και κοινωνικούς σχηματισμούς, τη δύναμη των κοινωνικών τάξεων στις συγκεκριμένες ιστορικές συγκυρίες. Γι αυτό παρουσιάζουν ουσιώδεις διαφορές στο χώρο και το χρόνο, ακόμη και τα έχοντα μακριά παράδοση, όπως της ιατρικής ή της δικηγορίας.

Επιπλέον, η σημασία του όρου επάγγελμα, εφόσον πρόκειται για μια κοινωνική 'κατασκευή', μεταλλάσσεται διαρκώς και προσαρμόζεται στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά πλαίσια, ενώ παράλληλα διαφοροποιείται ανάλογα με το θεωρητικό μοντέλο προσέγγισης που χρησιμοποιείται. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τη θεώρηση του Williams το περιεχόμενο της μεταβάλλεται διαρκώς, γιατί επηρεάζεται από τις αξίες του πολιτισμού και τις υποκειμενικότητες που ορίζονται από τη σχέση των ατόμων με τα νοήματά της, τις ιδεολογικές συγκρούσεις, τις προσδοκίες και τις ελπίδες τους.

ⁱ *Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών* (1972), Αθήνα: Εκδ. Νίκας – Τεγόπουλος, том. 1, σσ. 253-255 στο σχετικό λήμμα.

ⁱⁱ I. Σταματάκου *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα: ΦΟΙΝΙΣ ΕΠΕ, том. 2^{ος}, σ. 1260 και G. Liddel - R. Scott, *Μέγα Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας*, Εκδ. I. Σιδέρης, Αθήναι, том. 2^{ος}, σσ. 194-195 στο λήμμα επαγγέλλω, όπου μας πληροφορεί ότι χρησιμοποιείται με την έννοια του ασκώ βιοποριστικό έργο από τον Πλάτωνα (Πρωταγόρας, 319^A) (A. Croiset, (1932), *Platon: Oeuvres completes, Protagoras*, (tome III-le partie), Les Belles Lettres, σ. 21), από τον Αριστοτέλη, προσφέρομαι να κάνω κάτι αναγόμενο στο επάγγελμά μου (Ηθικά Νικομάχεια, 1180β, 35) (I. Byater, (1962), *Aristotelis Ethica Nicomachea*, Oxford Classical Texts, Clarendoniano, Oxonii, 8ο, σ. 222) και για να περιγράψει τη διδασκαλία που χαρακτηρίζεται ως επάγγελμα από τον Πλάτωνα (Πολιτεία, 518β) (J. Burnet, (1967), *Platonis: Res Publica*, Oxford: Clarendon Press, σ. 16).

ⁱⁱⁱ *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* (1998), Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών {Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη}, στο λήμμα επάγγελμα, σ. 493.

^{iv} Στο ίδιο, σ. 494, στο λήμμα επαγγελματισμός.

^vΣτ. Χιωτάκης (1994), *Για μία κοινωνιολογία των ελευθερίων επαγγελμάτων. Επιστημονική επαγγελματοποίηση των ιατρικών υπηρεσιών*, Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, σσ. 38-39.

^{vi} Κ. Κασσιμάτη (2001), *Δομές και Ροές. Το φαινόμενο της κοινωνικής επαγγελματικής κινητικότητας*, Αθήνα: Gutenberg, σ. 126.

^{vii} R. Bourdoncle (1991), « La professionnalisation des enseignants: analyses sociologiques anglaises et américaines », *Revue Française de Pédagogie*, No 94, σσ. 73-92.

^{viii} Η σχετική συζήτηση έχει μία μακρά παράδοση στις ΗΠΑ και την Αγγλία και υπάρχουν πολλές μελέτες, στις οποίες γίνεται ακόμη αναφορά, όπως για παράδειγμα του A. Flexner (1915), 'Is Social Work a Profession?', *School and Society*, Vol. 26, σσ. 901-911 που αναφέρεται στους γιατρούς ή των A. M. Carr - Saunders & P. A. Wilson (1932), *The Professions*, London : Oxford University Press.

**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

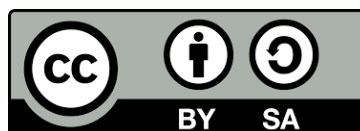
Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Διδάσκουσα : Καθηγήτρια Σιάνου-Κύργιου Ελένη.
«Εκπαιδευτική Πολιτική Ι : Επαγγελματισμός των εκπαιδευτικών και διοίκησης
εκπαίδευσης. Επαγγελματικός Προσανατολισμός». Έκδοση: 1.0. Ιωάννινα 2014. Διαθέσιμο
από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=1252>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

- Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Παρόμοια Διανομή, Διεθνής Έκδοση 4.0 [1] ή μεταγενέστερη.

[1] <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.